

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

[Bespreking van: K. van Berkel (2008) De stem van de wetenschap: geschiedenis van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. - DI. 1: 1808-1914]

Turpijn, J.

DOI

[10.18352/studium.1486](https://doi.org/10.18352/studium.1486)

Publication date

2009

Document Version

Final published version

Published in

Studium

License

CC BY

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Turpijn, J. (2009). [Bespreking van: K. van Berkel (2008) De stem van de wetenschap: geschiedenis van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. - DI. 1: 1808-1914]. *Studium*, 2(4), 231-232. <https://doi.org/10.18352/studium.1486>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Klaas van Berkel, *De stem van de wetenschap. Geschiedenis van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Deel 1: 1808-1914* (Amsterdam: Bert Bakker 2008). 676pp., ISBN 978-90-351-3267-2. €42,50.

De meeste voorbijgangers van het Trippenhuys aan de Amsterdamse Kloveniersburgwal hebben geen idee van wat er in dit indrukwekkende gebouw gebeurt. Toch huist hier misschien wel het belangrijkste wetenschappelijk instituut van Nederland. De Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschap-

pen verenigt immers 'de 220 beste (actieve) onderzoekers van Nederland' (p. 9). Deze typering komt niet van de minste, want de Groningse universiteitshoogleraar Klaas van Berkel is zelf een van die 220 wetenschappers. Als insider ziet hij de ontwikkeling van een instituut dat aan het oog van anderen ontrokken bleef en die nu in het eerste kloeke deel van *De stem van de wetenschap* is opgeschreven.

Van Berkel ziet de wetenschappelijke wereld als een verzameling van kleine clubjes mensen die met elkaar de hemel bestormen. Hierdoor heeft zijn monografie ook iets club-achtigs. Dit had een nadeel kunnen zijn, want wie dicht op het kleine zit, ziet het geheel niet meer. Het boek staat inderdaad vol met mooie anekdotes en klein leed, zoals het officiële kostuum dat nationale mopperdichter Bilderdijk moet verkopen omdat hij blut is, het beheerste venijn tussen Thorbecke die wil bezuïningen en ongeveer ieder academielid die dat niet wil, de verwoede pogingen van akademieveteranen als Vrolik en Van der Waals om steeds weer meer geld, papier, ruimte en (internationaal) gezag te krijgen voor de stem van de wetenschap. Het zijn schitterende verhalen, waar de lezer van de 571 pagina's echter wel goed naar moet zoeken.

Gelukkig biedt de auteur hulp door de geschiedenis van Koninklijk Instituut (vanaf 1808) en haar opvolger Akademie (vanaf 1852) te plaatsen in de gehele ontwikkeling van wetenschap, politiek, letteren en maatschappij. Van Berkel legt bijvoorbeeld goed uit hoe vanaf de jaren 1840 een classicistisch, politiek en collectivistisch wetenschapsbeeld geleidelijk plaatsmaakt voor een meer realistische, dienstbare en individualistische beroepscode.

Een enkele keer slaat Van Berkel de plank mis in zijn poging het kleine met het grote verhaal te verbinden. Zo worden wetenschappers in het algemeen niet stinkend rijk. Maar 'dit gebrek aan mogelijkheden om in materiële welstand vooruit te komen, werd en wordt nog altijd gecompenseerd door immateriële beloningen in de vorm van eer en (bij succes) roem' (p. 261) Alsof er geen andere compensatiemogelijkheden bestaan! Veel collega's geven weinig om eer en roem en hebben genoeg aan een eenzaam gelijk. Voor anderen is samenwerking en onderwijs de brandstof van de wetenschap. Sommigen halen hun geluk domweg uit de bestudering van plant, insect, of dode dichter. Het blijft de vraag welke stem zij precies in Van Berkels wetenschapsbeeld hebben.

Van Berkel eindigt zijn geschiedenis met een cliffhanger. Aan de vooravond van het tweede deel, in 1914, gaat het goed met de leden die de ene na de andere Nobelprijs in de wacht hebben gesleept: nie-

mand twijfelt meer aan nut en noodzaak van hun Akademie. Tegelijkertijd zien zij de teloorgang van de wereld in de grootste oorlog tot dan toe. Hoe zal de stem van de wetenschap de rampen en snelle ontwikkelingen van de twintigste eeuw overleven?

Deel één is volgens Van Berkel 'de geschiedenis van een pretentie' (p. 9). Dat is hem gelukt: wie wil weten waar de moderne wetenschap vandaan komt, wie zij wilde zijn en hoe daar gestalte aan werd gegeven, heeft met dit boek de juiste titel in handen. De pretentie van de KNAW komt het duidelijkst aan het licht als Van Berkel ook haar behoudende en zelfs reactionaire profiel beschrijft. 'Het nieuwe' in de wetenschap moest zich eerst nog maar even bewijzen bij de oude heren. Dat blijkt vooral uit de prachtige omschrijving van de afdeling Letterkunde als 'een stelletje conservatieve, mopperende notabelen die vanuit de ramen op de eerste verdieping van het Trippenhuus naar een wereld [van de jaren 1880] keken die zij niet meer begrepen' (p. 458). Met *De stem van de wetenschap* kunnen voorbijgangers eindelijk naar hen wuiven. Als Van Berkel de pretentie in deel twee helemaal doorbreekt – een behoudende reputatie heeft de KNAW nog altijd – dan zwaaien de leden zelfs terug.

Jouke Turpijn (Universiteit van Amsterdam)